

Basın birliği kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 14/VII/1938 - Sayı : 3959)

No.
3511

Kabul tarihi
28 - VI - 1938

Birinci fasıl

Birliğin kuruluşu ve kuruluş maksadları

BİRİNCİ MADDE — Türkiyede çıkan gazete ve mecmuaların sahibleriyle bunların ve Türk istihbarat ajanslarının yazı, haber, resim, fotoğraf ve tashih işlerinde ücretle, devamlı ve muntazam surette çalışarak bu işi kendine meslek edinen kimse-lerden mürekkebe olmak ve hükmi şahsiyeti haiz bulunmak üzere (Türk basın birliği) adı ile bir birlik teşkil olunmuştur. Birliğin merkezi Ankaradadır.

İKİNCİ MADDE — Yukarıki maddede sayılan ve birliğin kanunî azasını teşkil eden kimseler, birlik dışında gazetecilik mesleğini icra edemezler.

Bir gazete veya mecmuanın intişara başlamasından itibaren en çok bir ay içinde bu gazete veya mecmuanın sahibleriyle burada çalışan ve birinci maddede yazılı vasıf ve şartları haiz bulunan diğer gazeteciler birliğe yazılmak için müracaat etmeğe mecburdurlar. Bu mecburiyete riayet etmeyenler, birliğe kaydoluncaya kadar o yerin en büyük mülkiye âmirinin emrile mesleklerini icradan menedilirler. Memnuiyet hilâfına hareket edenler ve bunları çalıştıranlar hakkında beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezası hükmolunur. Tekerrüründe bu ceza iki kat olarak verilir.

Birliğe yazılmak için vaki müracaatların reddine dair muntaka idare heyetlerinin verilen karar üzerine merkez idare heyetince verilecek kararlara karşı alâkadarlar Dahiliye vekâletine itiraz edebilirler. Dahiliye vekâletince itiraz üzerine verilecek kararlar katğidir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Meslekten çekilmiş gazetecilerle yukarıki madde dışında kalan serbest muharrirler (yardımcı) ve yabancı gazete ve mecmuaların Türkiyede çalışan Türk veya ecnebi muhabirleri ile Türkiyede çıkan ecnebi gazete ve mecmualarında çalışan ve birinci veya bu maddede yazılı sıfatlarda bulunanlar (misafir) adile ve merkez idare heyetinin kararile birliğe kabul olunabilirler. Bunlar birlik içinde intihab etmek ve edilmek hakkını haiz değildirler. Kongre müzakerelerinde bulunabilirler, fakat reyeye iştirak edemezler.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Birlik, merkezleri Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Trabzonda olmak üzere beş muntakaya ayrılır. Muntakaların ihtiyaca göre arttırılması caizdir.

Birinci madde mucibince birliği teşkil eden basın mensubları buldukları muntaka odalarına kaydolunurlar.

BEŞİNCİ MADDE — Birliğin teşkilinden maksad, birliğe dahil Türk basın mensublarının maddî, manevî, ferdî ve müşterek menfaatlerini müdafaa ve temin etmek, meslekin şeref ve vekarını korumak, meslekte inzibat ve intizamı idame etmek, tesanüd duygularını kuvvetlendirmek, gazetecilik mektepleri veya meslek kursları açmak, beynelmilel meslek temasları yapmak, Türk basını temsil etmek,

matbuatı millî maksadlar uğrunda uyanık ve toplu bir halde bulundurmak, Cümhuriyetin menfaatlerine hadim kılmaktır.

İkinci fasıl

Birliğin uzuvları

ALTINCI MADDE — Birliğin uzuvları şunlardır:

- 1) Umumî kongre;
- 2) Mıntaka kongreleri;
- 3) Merkez idare heyeti;
- 4) Mıntaka idare heyetleri
- 5) Yüksek haysiyet divanı ve mıntaka haysiyet divanları.

I - Umumî kongre

YEDİNCİ MADDE — Umumî kongre her mıntakadaki idare heyetleri ve haysiyet divanları reislerinden ve her siyasi gazete ve siyasi mecmua ve ajans adına gönderilecek imtiyaz sahibi veya başmuharrir veya umumî neşriyat müdürü veya yazı işleri müdüründen ve merkez idare heyeti reis ve azalarından ve yüksek haysiyet divanından mürekkeb azalardan tereküb eder.

Matbuat umum müdürü kongrenin tabii azasıdır. Müzakere ve kararlara iştirak eder.

SEKİZİNCİ MADDE — Kongrenin salâhiyetleri, birliğin vaziyeti ve umumî faaliyeti ve bu faaliyetin esası neticeleri hakkında Merkez idare heyeti tarafından hazırlanacak raporu müzakere ve münakaşa, birliğin hesaplarını ve senelik bilânçosunu tedkik, Merkez idare heyeti azasını intihab etmek, mevzuat hükümleri dairesinde birliğin nizamnamesini vücade getirmek ve icabında bu nizamnamede tadiller yapmak, birlik mıntakalarının hududlarını tesbit etmek ve ihtiyaç halinde bu mıntakaların arttırılmasına karar vermek ve umumiyetle birliğin menfaatlerine taallük eden her türlü işler hakkında kararlar ittihaz eylemektir.

Umumî kongre, iki senede bir defa, içtima için tayin edilen günden en aşağı 15 gün evvel merkez idare heyeti reisinin vaki daveti üzerine Ankarada veya Dahiliye vekâletinin tensib edeceği diğer bir şehirde toplanır.

Dahiliye vekâletince veya merkez idare heyetince görülecek lüzum üzerine umumî kongrenin fevkalâde içtima daveti caizdir.

Umumî kongrenin ruznamesi merkez idare heyeti tarafından tanzim olunarak davetle birlikte azaya bildirilir. Bir meselenin ruznameye alınması için aza tarafından vaki olacak taleplerin, içtimadan en az beş gün evvel merkez idare heyetine bildirilmesi lâzımdır. Merkez idare heyetince talep kabul olunmadığı takdirde talebin mevzuu olan işin umumî kongre tarafından ruznameye alınarak müzakere edilmesine karar verilebilir.

Hükümet tarafından istenilecek her hangi bir mevzuun ruznameye alınması ve umumî kongrede görüşülmesi veya ruznameden çıkarılması meburidir.

Rapor ve bilânçoların umumî kongrece tasvibi merkez idare heyetinin ibrasını tazammun eder.

Merkez idare heyetinin muamele ve hesaplarının murakabesi tarzına umumî kongrenin içtima ve karar nisabına ve müzakere usullerine ve saireye aid hususlar, umumî hükümler dairesinde birlik nizamnamesile tesbit olunur.

II - Mıntaka kongreleri

DOKUZUNCU MADDE — Mıntaka kongreleri mıntaka idare heyetinin daveti üzerine her mıntakadaki birlik azalarının iştiraki ile iki senede bir defa toplanır ve mıntakaların mesleki alâkadar eden işleri hakkında müzakerelerde bulunur ve icab eden kararları verir.

Mıntaka idare heyetlerini ve umumî kongreye gönderilecek murahhasları intihab etmek mıntaka kongrelerine aiddir. Bu kongrelerin salâhiyetine giren sair hususlar ile içtima ve müzakere usulleri birlik nizamnamesile tesbit olunur.

III - Merkez idare heyeti

ONUNCU MADDE — Merkez idare heyeti, umumî kongrenin murakabesi altında ve onun karar ve direktifleri dairesinde çalışan birliğin en yüksek ve salâhiyetli idare uzvudur.

Birliği kazaî ve idarî mekanlar nezdinde ve üçüncü şahıslara karşı merkez idare heyeti temsil eder.

ON BİRİNCİ MADDE — Merkez idare heyeti bir reis ile 8 - 14 azadan mürekkebirdir. Umumî kongre tarafından iki sene müddetle intihab olunur. Müddeti biten azanın yeniden intihabı caizdir.

Merkez idare heyeti azasının, gazete ve mecmua sahibleriyle gazete ve mecmualarda çalışanlardan mürekkebe olması şarttır.

Merkez idare heyetine aza seçilebilmek için gazetecilik mesleğinde en az iki sene çalışmış olmak lâzımdır.

Merkez idare heyetinin sayısı kadar da ayrıca yedek seçilir.

ON İKİNCİ MADDE — Merkez idare heyetinin başlıca salâhiyetleri şunlardır :

a) Hükûmetle matbuat arasında iş birliğini tanzim etmek ve bu maksadla birlik azalarına direktifler vermek;

b) Malûliyet, hastalık, işsizlik, ihtiyarlık, ve ölüm gibi hâdiselerin iktisadî neticelerine karşı birlik mensublarının ve ailelerinin korunmasını temin edecek yardım ve tekaüd sandıkları veya müşterek sigortalar tesis etmek;

c) Gazetecilik mektepleri ve meslek kursları açmak;

d) Aza arasındaki anlaşamamazlıkların hal ve izalesine çalışmak ve bu maksadla icabında haysiyet divanını harekete getirmek;

e) Birliğin hesaplarını tutmak, kadro ve bütçesini vücade getirmek, umumî kongreye verilecek rapor ve blânçoyu tanzim etmek;

f) Mıntakaların idare ve hesap işlerini tedkik, teftiş ve murakabe etmek, mıntakaların faaliyet tarzları hakkında lüzumlu göreceği direktifleri vermek;

g) Memleket dışında Türkiye matbuatını temsil edecek heyetleri veya murahhasları seçmek;

h) Umumiyetle, birlik işlerini tedvir etmek ve birliğin maksadlarına hâdim her türlü faaliyetlerde bulunmaktır.

IV - Mıntaka idare heyetleri

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Mıntaka idare heyetleri, gazetecilik mesleğinde en az iki sene çalışmış olan mıntakadaki birlik mensubları arasından mıntaka kongrelerince seçilecek beşer kişiden mürekkebirdir.

Vazifeleri iki sene devam eder, müddeti bitenlerin tekrar seçilmeleri caizdir.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Mıntaka idare heyetlerinin vazifeleri, umunu-yetle, birliğin o mıntakaya aid işlerini tedvir etmek, mıntaka odalarının hesaplarını tutmak, senelik blâncolarını ve faaliyet raporlarını tanzim ederek mıntaka kongresine vermek. merkez idare heyeti tarafından verilecek işleri ve birlik nizamnamesinde tesbit olunacak sair vazifeleri yapmaktır.

V - Haysiyet divanları

ON BEŞİNCİ MADDE — Birlik mensubları arasında çıkacak şahsî anlaşamazlıklarla, meslek haysiyet ve şerefine taallûk eden meseleleri ve birliğin bu kanun ile tesbit olunan maksadlarına aykırı hareketleri iddia olunan birlik mensublarının vaziyetlerini tedkik ederek icab eden kararları vermek üzere, her mıntakada birer (mıntaka haysiyet divanı) ve Ankarada bir (yüksek haysiyet divanı) kurulur.

ON ALTINCI MADDE — Mıntaka haysiyet divanları, meslekte en aşağı iki sene çalışmış olan birlik mensubları arasından mıntaka kongrelerince seçilecek 3 aslî ve 3 yedek azadan ve mahallî Cümhuriyet müddeiumumisile - varsa- hukuk işleri müdüründen tereküb eder.

Yüksek haysiyet divanı, meslekte en aşağı üç sene çalışmış birlik mensubları arasından umumî kongrece seçilecek 6 aslî ve 6 yedek aza ile Temyiz mahkemesi ve Devlet şûrası reisleri tarafından memur edilecek birer daire azasından ve Matbuat umum müdüründen teşekkül eder.

Haysiyet divanları, reislerini kendi aralarından seçer.

Haysiyet divanları ile yüksek haysiyet divanının müddeti iki senedir. Müddeti bitenlerin azalışa tekrar seçilmesi caizdir.

ON YEDİNCİ MADDE — Mıntaka haysiyet divanları, ihtar, açık ihtar ve bir aya kadar meslek icrasından men cezası verir.

İhtar ve açık ihtar cezaları katğidir.

Meslek icrasından men kararlarına karşı, kararın yazı ile alâkalıya tebliğinden itibaren 15 gün içinde yüksek haysiyet divanına itiraz olunabilir.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Yüksek haysiyet divanı, ihtar ve açık ihtar cezalarından başka üç aya kadar meslek icrasından men ve birlikten çıkarma kararı verir.

Yüksek haysiyet divanınca resen verilen ihtar, açık ihtar ve üç aya kadar meslek icrasından men cezaları ile itiraz üzerine verilen kararlar katğidir. Birlikten çıkarma kararları aleyhine alâkalı tarafından, kararın yazı ile kendisine tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde Dahiliye vekâletine itiraz olunabilir. Dahiliye vekâletince itiraz üzerine verilen kararlar katğidir.

ON DOKUZUNCU MADDE — Haysiyet divanları, alâkalı birlik mensublarının veya doğrudan doğruya, yahud Hükûmetin talebi ile merkez veya mıntaka idare heyetlerinin müracaatı üzerine işe vaziyet ederler.

Haysiyet divanları karar vermezden evvel münasib bir mühlet tayin ederek, alâkalının yazılı ve lüzum görülen hallerde şifahî müdafaasını almaya mecburdurlar. İsnad olunan fiilin mahiyeti ve delillerin neden ibaret olduğunu alâkahya bildirmek lâzımdır.

YİRMİNCİ MADDE — İhtar ve açık ihtar cezalarını müstelzim görülen fiillerden dolayı önce mıntaka haysiyet divanlarına müracaat olunmak lâzımdır.

Yüksek haysiyet divanına, ancak muvakkat veya daimî surette meslekten çıkar-

ma cezalarını müstelzim görülen fiiller hakkında müracaat olunabilir. Ancak, mıntaka haysiyet divanlarınca bir aya kadar meslek icrasından mene dair verilen kararlar, yüksek haysiyet divanınca, itiraz üzerine, açık ihtar veya ihtar cezasına çevrilebileceği gibi, büsbütün de kaldırılabilir.

Yüksek haysiyet divanile mıntaka haysiyet divanları tatbik edilecek cezayı, fiilin mahiyet ve derecesine, adalet ve hakkaniyet esaslarına göre serbestçe takdir ve tayin ederler.

Kararların esbabı mucibeli olması lâzımdır. Mıntaka haysiyet divanları kendilerine arzedilen meselenin vazifeleri dışında olduğunu görürlerse işi yüksek haysiyet divanına tevdi ederler.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — İhtar cezası yazı ile alâkalıya bildirilir.

Açık ihtar cezası, bundan başka, bir ay müddetle oda salonunda asılır. Bu kararın gazetelerle ilânı ve kongrede okunması, kararda ayrıca sarahat bulunmasına bağlıdır.

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Muvakkaten meslek icrasından men veya birlikten çıkarma kararları, katğıleştikten sonra, o yerin en büyük mülkiye âmirine ve alâkalının çalıştığı gazete veya mecmua sahibine, ve neşriyat müdürüne bildirilir. Bu kararlar ayrıca gazetelerle de ilân edilir. Muvakkaten meslek icrasından men edilenler, ceza müddeti zarfında mesleklerini icra edemezler. Gazete ve mecmuaların sahipleri ile umumî neşriyat müdürleri bunların yazdıkları yazıları neşredemezler ve kendilerini gazete veya mecmuada çalıştıramazlar.

Bu memnuiyet hilâfına hareket edenler hakkında ikinci maddede yazılı ceza tatbik olunur.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Birlikten çıkarılanlar hakkındaki kararlar mecrriyete girdiği tarihten en az bir yıl sonra alâkahılar, kararın kaldırılması için yüksek haysiyet divanına müracaat edebilirler.

Divan, müracaat edenin umumî ahvalini göz önüne alarak kendisinin yeniden birliğe alınmasına karar verebilir.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE - Haysiyet divanlarının müzakere ve karar nisaplarına aid hükümlerile bu fasılda yazılı olmayan usule aid diğer hususlar, birlik nizamnamesi ile tesbit olunur.

Üçüncü fasıl

Gazete ve mecmua sahiblerle bunlarda çalışan birlik mensubları arasındaki karşılıklı münasebetler

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Gazete ve mecmua sahipleri ile bunlarda çalışan ve birinci maddede yazılı vasıf ve şartları haiz bulunan birlik mensubları arasındaki karşılıklı münasebetler, aşağıdaki esaslar dairesinde iki tarafça serbest olarak tayin ve tesbit olunur.

YİRMİ ALTINCI MADDE — Gazete ve mecmualarda çalışanlarla bu gazete ve mecmuaların sahipleri arasındaki karşılıklı hak ve vecibeler, gazetecinin gazete veya mecmuada çalışmağa başladığı tarihten itibaren nihayet üç ay içinde yazılı bir mukavele ile tesbit olunmak lâzımdır.

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — Müddeti muayyen olmayan mukaveleler gazete veya mecmuada geçen hizmet müddeti beş sene veya daha az olduğu takdirde bir ay,

hizmet müddeti daha fazla olan hallerde iki ay evvel ihbar olunmak şartile her iki tarafça fesholunabilir.

Mukavele, gazete veya mecmua sahibi tarafından feshedildiği takdirde karşı tarafta ayrıca bir tazminat verilmesi lâzımdır. Bu tazminatın mikdarı, gazete veya mecmuada geçen her çalışma yılına mukabil bir aylık ücret tutarından eksik olmaz. Ancak, hizmet müddeti ne olursa olsun, verilecek tazminatın yekûnu bir senelik ücret tutarını geçemez.

Birinci fıkrada yazılı ihbar müddetine riayet etmeden mukaveleyi fesheden taraf, diğer tarafın bu yüzden maruz kalacağı bütün zarar ve ziyanları ödemeğe mecburdur.

YİRMİ SEKİZİNCİ MADDE — Gazete veya mecmuanın her hangi bir sebeble neşriyatını tatil etmesi veya mücbir sebebler hudusü, yahud bir tarafın, mukavelelenin idamesini karşı taraf için imkânsız kılacak derecede vahim bir kusuru görülmesi halinde yukarıki madde hükmü tatbik olunmaz.

Gazete ve mecmuada deneme maksadı ile çalıştırılanların hiç bir ihbara hacet kalmaksızın hizmetlerine her zaman nihayet verilebilir. Bundan dolayı tazminat veya zarar ve ziyan ödemek mecburiyeti yoktur. Ancak, deneme müddeti üç ayı geçemez ve bir gazetecinin bir gazete veya mecmuada bu tarzda istihdamı tekerrür edemez.

YİRMİ DOKUZUNCU MADDE — Gazete ve mecmualarda çalışan ve birinci maddede yazılı vasıf ve şartları haiz bulunanların senelik bir mezuniyet hakları vardır.

Bu mezuniyet, gazete veya mecmuada en az üç senedenberi çalışmakta olanlar hakkında senede yirmi gün, hizmeti bundan fazla olanlar hakkında senede bir aydır.

İzin müddeti esnasında ücretten tevkifat yapılmaz.

OTUZUNCU MADDE — Bu fasılda yazılı hükümler hilâfına mukavele yapılması caiz değildir.

Hizmet akdinden doğan sair münasebetler umumî hükümlere tâbidir.

Dördüncü fasıl

Müteferrih: hükümler

OTUZ BİRİNCİ MADDE — Birlik mensublarına, merkez idare heyetinin talebi ile, Dahiliye vekâleti tarafından birer (Basın kartı) verilir.

Bu kartların verilme şartları, meriyet müddeti, kartların hâmillerine temin edeceği kolaylıkların nelerden ibaret olacağı bir nizamname ile tesbit olunur.

OTUZ İKİNCİ MADDE — Birliğin gelirleri şunlardır:

a) Birlik mensublarının iştirak hisseleri;

Bu iştirak hissesi, gazete ve mecmua çıkaranlar hakkında, sınıf ve derecelerine ve bu işteki kazançlarına göre, senede 24 liradan az ve senede 120 liradan fazla olmamak üzere merkez idare heyetince tesbit olunur. Gazete ve mecmuaların ve Türk istihbarat ajanslarının yazı, haber, resim, fotoğraf ve tashih işlerinde çalışanların iştirak hissesi, aldıkları ücret veya telif hakkının % 1 idir.

Yardımcı ve misafir azanın iştirak hissesi, senede 24 lirayı geçmemek üzere merkez idare heyetince tayin olunur.

- b) Birliğe yazılanlardan alınacak duhuliyeler;
 (Duhuliyenin miktarı elli kuruştan az, 5 liradan çok olmamak üzere mıntaka idare heyetlerince tayin olunur).
 c) Birlik mallarının gelirleri;
 d) Müsamere ve emsali işlerden elde edilecek hasılat;
 e) Birliğin maksadlarını tahakkuk ettirmek üzere kurulacak müesseselerin veya girişilecek teşebbüslerin gelirleri;
 f) Birlik neşriyatının gelirleri;
 g) Birliğe yapılacak teberrular.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun tatbik suretini gösteren bir nizamname neşrolunacaktır.

MUVAKKAT MADDE A — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren bir sene içinde memlekette çıkmakta bulunan gazete ve mecmuaların gönderecekleri murahhaslardan mürekkebe fevkalâde bir kongre Dahiliye vekâleti tarafından içtimaa davet olunur.

Bu kongrenin vazifesi, merkez idare heyeti ile yüksek haysiyet divanını ve bir defaya mahsus olmak üzere mıntaka idare heyetlerini ve haysiyet divanlarını bu kanun hükümlerine uygun olarak seçmektir.

B - Mıntaka idare heyetleri teşekkül edip faaliyete başlayınca keyfiyet merkez idare heyeti tarafından gazetelerle ilân ve birinci madde mucibince birliği teşkil eden aza buldukları mıntaka odalarına kaydedilmeğe davet olunur. İlân tarihinde çıkmakta olan gazete ve mecmuaların sahipleri ile birinci maddede yazılı vasıf ve şartları haiz bulunan gazeteciler bu tarihten itibaren bir ay içinde birliğe yazılmak için müracaatta bulunmaya mecburdurlar.

Bu hususta ikinci maddenin son iki fıkrası hükümleri tatbik olunur.

C - İstanbul matbuat cemiyeti ile mümasili kurumlar bütün hak ve vecibeleri ile birliğe iltihak kararı verdikleri takdirde yapılacak devir ve tescil muameleleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

OTUZ BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti me-murdur.

7 temmuz 1938

<i>Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	29 - VI - 1938 ve 1/811
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhur Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	7 - VII - 1938 ve 4/570
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cild ve sayfa numaraları</i>	:	Cild Sayfa 18 108 26 338,400:412